



### חידה:

איזה יום מימות השנה הוא היותר גדול וחשוב, שבו יבחר האסור בבית הכלא, לצאת ולהיות בבית הכנסת יחד עם הציבור?

מעשה באחד שהיה כלוא בבית האסורים, ושר בית הסוהר התיר לו לצאת ליום אחד. באיזה יום יבחר: האם בראש השנה, יום הכיפורים, וכדומה, או שעליו לצאת מיד ולהתפלל בעשרה? בשאלה זו נחלקו גדולי עולם ונשפכו נהרות דיו:

הרדב"ז וסיעתו סוברים שיצא מיד (ח"א י"ג). ואילו ה"חכם צבי" וסיעתו כתבו שיבחר ביום הקדוש יותר (ק"ו). (באה"ט א"ח צ' ועוד)

חידש הגאון רבי חיים פאלאגי: יבחר לצאת מהכלא ב"שבת זכור", שקריאת פרשת זכור היא מהתורה. והדין הוא שאי אפשר לקרוא בספר תורה ביחיד, ולא להביא ס"ת לבית הסוהר.

דרשתו של רבינו בעל "תרומת הדשן" בשבת פרשת תצוה

בפרשת השבוע נאמר "שמן זית כתית למאור" (כ"ז כ). כתב רש"י שישנם שני סוגי שמן למשכן, אחד למנורה והשני למנחות. למנורה כותשים את הזיתים במכתשת והטיפה הראשונה הזכה היא למנורה, ואחר כך טוחנם, והוא למנחות.

רומזת בזה התורה לשני ניסים שנעשו על ידי שמן ובידי נשים: הראשון: נס חנוכה שנעשה על ידי פך השמן, ובידי אישה זכה, יהודית, ועל ידה הדליקו שוב את המנורה בבית המקדש.

והשני: נס פורים שנעשה גם הוא על ידי אישה ושמן. אסתר, שנאלצה להיות בבית אחשוורוש. ועל ידי שמן המנחות, וכפי שהמון אמר "הקומץ שלכם דחה את עשרת אלפים כיכר כסף שלי". (לקט ישר')



### שמן, תורה ומנחות

חנוכה - היה זה בעת שלטון החושך והאימה בברית המועצות. לפני חנוכה שלח רבה של שומיאץ, הגאון רבי צבי יהודה אדלשטיין את בנו לקנות בבית מרקחת משחה לתינוק. המשחה היתה עשויה על בסיס שמן זית. ממנה הדליק רבי צבי יהודה נרות חנוכה...

פורים - מהרי"ל לא היה אומר שיעור לתלמידים בתענית אסתר כיון שטרודים בצורכי הפורים, וסמך לדבר 'אין אסתר מגדת'. אבל כשחל פורים ביום א' היה אומר השיעור.

מהרי"ל היה משיב על שאלות שנשלחו אליו, וכתבם בעת סעודת פורים על השולחן. (מהרי"ל מנהגים הל' פורים)

את הקונטרס "בשער המלך", ביאור על הקדמת הרמב"ם ל"משנה תורה" סיים הגאון רבי חיים קניבסקי במילים: "גמרותי בע"ה ליל פורים תשי"ז, כולל חזון איש". (בתוך "שיח השדה")

מנחות - הגאון רבי אברהם מרדכי הרשברג בהיותו בן עשרים ואחת, לפני שהוציא לאור את ספרו "מחשבות הקודש" על קדשים, נסע מלובלין לבריסק, לקבל את הסכמת הרב מבריסק. מצא את הרב עסוק בדברי התוס' במנחות בענין מחשבה הפוסלת (מ"ד). לאחר ששמע הרב מבריסק את בקשתו, אמר לו כי אם יתרץ את הקושיה בה הוא מתעמק עתה יתן לו הסכמה. רבי אברהם מרדכי הלך לאכסנייתו, כל אותו הלילה עמל באותו ענין והעלה מהלך ליישוב.

כאשר הגיע למחרת בבוקר אמר לרבינו: "הנני יודע מה רצונו של הרב לשמוע...". לאחר שאמר את התירוץ, מרן התפעל מחריפותו והעניק לו את ההסכמה המבוקשת. (אגרות מרן ר"ז הלוי)

אמנם ישנם ימים גדולים יותר בשנה, דוגמת ראש השנה ויום הכיפורים, אבל בהם הוא יכול לקיים את מצוות היום ביחיד. לשמוע תקיעת שופר אפשר גם ביחיד, וביום כיפור יכול להתענות ולהתפלל לבדו. לכן יתחנן ויבקש מהשר שיוציאו לשבת זכור.

יש ת"ח הרוצים להוסיף על דבריו ולחדש שעדיף כי אותו אסיר ימתין מעט ויבחר לצאת מהכלא ביום פורים, וכך ירויח: א. מצות 'זכור', עפ"י המג"א שכתב שניתן לצאת חובת 'זכור' בקריאת 'ויבא עמלק' (או"ח תרפ"ה). ב. קריאת המגילה ושאר מצוות היום.

בחורף תרע"ג ה"חפץ חיים" התפלל עם בני הישיבה בבית פרטי, כיון שבני הישיבה טרם הושלם. ב"שבת זכור" הלך ה"חפץ חיים" להתפלל בבית המדרש. כששאלוהו לסיבת השינוי, אמר: היות ולפי דעת רוב הפוסקים קריאת פרשת זכור היא מן התורה, לפיכך יש בזה משום הידור מצוה לקרותה ברוב עם.

(ה"ח"ח חיינו ופועלו" ח"ג ו"כ"כ בשעה"צ תרפ"ז י' אודות קריאת המגילה ברוב עם)

אם מצאו טעות באמצע קריאת פרשת זכור, יש להוציא ספר תורה אחר ולקרוא מראש הפרשה, ואין להקל בזה כשאר קריאות התורה, שהרי יש אומרים שהוא דבר תורה. (פמ"ג קמ"ג ב')



### ונסיים במנהג מתוק לשבת זכור

בסלוניקי, בערב שבת זכור היתה בחנויות השקייג'ים (ממתקים) המולה רבה. המדפים התמלאו במיני מתיקה, מכל מיני סוגים וצורות. מספריים, נעליים, פרצופים קטנים של עשרת בני המן ופרצופים גדולים של המן בעצמו... בין הצורות בלט ה'פולריס' [מתנה] ממתק סוכר העשוי בצורת מגדל ובתחתיתו שכבת בצק שסימל את עץ התליה של המן. (יחיד סלוניקי)

השבוע יחול יום הזכרון לרבן של כל בני הגולה, גאון ישראל והדרו מרן רבי משה פיינשטיין, בעל שו"ת "אגרות משה", י"ג אדר תשמ"ו "היהודים ... עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר שמחה ומשתנה ויום טוב".

### האם פורים הוא באמת יום טוב?

**כתב הגאון רבי משה פיינשטיין:** אף שמובא בפסוק שהוא יום טוב, פורים אינו יום טוב, היהודים קבעו לעשותם ימי משתה ושמחה, אבל עצם היום אין בו חשיבות של יום טוב. בכל חג יש בו חידוש, יש בו קדושה האוסרת במלאכה. אבל בפורים אין בו קדושה בעצם היום, יש בו רק מצוות שנצטוונו בו.

**ולכן לא תיקנו לברך שהחיינו על עצם היום,** אלא על מצוותיו. ואם ארע שאין לו מגילה לא יברך. אף כי מסברה היה נראה שיוכל לברך שהחיינו כאשר יקיים את שאר מצוות היום, אבל המג"א חידש שאין מברכים שהחיינו על משלוח מנות וסעודה.

**אמנם, יש להזכיר כי המשנ"ב הביא,** ונראה שכן דעתו נוטה, שהיה ראוי לברך שהחיינו על יום הפורים עצמו, כשאר ימים טובים, מפני תקפו של נס. (שו"ת "אגרות משה" א"ח ח"ה כ' מג"א תרצ"ב א' ועיי"ש) **נהגו ישראל ללבוש בפורים בגדי שבת,** חג, או מקצת בגדי יום חול, כל עדה ומנהגיה.

**אסתר לא ארוכה ולא קצרה היתה אלא בינונית,** כהדסה, לכן ימים טובים של פורים אינם ארוכים כסוכות ופסח, שהם שבעה ימים, ולא קצרים כחג שבועות ושמעוני עצרת, אלא יומיים. ("בן יהוידע" מגילה יג.)



**"קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם".** (ט"ז כ"ז)

**פעם רבי משה בא לביקור חג אצל משפחה.** כה נפעמת היתה אותה משפחה מנוכחותו של רבינו עד כי שכחו לגמרי את התינוק הבוכה בלול... רבי משה הפסיק את השיחה באומרו: **"גם עבור התינוק זהו יום טוב!"**



**"להיות כל איש שורר בביתו" - על פי דיני התורה!**

**בימי הנופש,** כששהו בהרים נהג רבינו לשאת עמו ספר תנ"ך לכל מקום והיה לומד בו. כאשר היה ברצון אשתו הרבנית לומר לו דבר מה, מיד סגר את ספר התנ"ך, כשאצבעו נותרת במקום שהפסיק בו, ושוחח עם אשתו. (שם)



**ויש אומרים דאם הויק את חבירו מכח שמחת פורים פטור.** (א"ח תרצ"ה ב) **כמה מתלמידי הישיבה שיחקו 'בייסבול'.** תנועה בלתי צפויה גרמה לשבירת משקפיו של אחד התלמידים שנחבט בפניו.

**באו הבחורים לרבי משה לשואלו** אם הם חייבים לשאת בנזק. תוך שהם מתדיינים ומתפלפלים, קטע אותם רבי משה, הוא ביקש לדעת תחילה, האם הנער נפצע ומה שלומו! ("והאיש משה")



**הדסה שמה, ולמה נקראת אסתר, שהיו אומות העולם קורין אותה על שם אסתה - שזהו שמו של הכוכב נוגה, שאורו זוהר.** (עב"ץ מגילה יג.)

**רבי משה ביאר בתשובתו בצורה נפלאה את ענייני שמות הלעז,** אותם השמות הזרים שנקלטו בעם ישראל.

**את השם אלכסנדר** קראו היהודים לילדיהם כהכרת הטוב לאלכסנדר מוקדון. ועשו זאת בשמחה, ולא מתוך לחץ, או הכרח על שלא הכניסו את תמונתו לבית המקדש כפי שדרש. והכניסו את השם אלכסנדר בכלל השמות העבריים. ולכן כותבים אותו אלכסנדר, ולא אלעקסנדר כפי שהיו צריכים לכתוב אם היה זה שם לעז. (שו"ת "אגרות משה" ח"ה י')

**העולה מדבריו כי גם השם אסתר נכנס בכלל שמות העבריים.** ולכן אנו כותבים אסתר ולא אסתה. ("נר")



**בדרך זו מצינו ביאור נפלא במגילת אסתר.** בתחילת המגילה סריס המלך, חרבונא, שמו מסתיים באות א' (א י), ואילו בהמשך המגילה שמו מסתיים באות ה', ויאמר חרבונא אל המלך גם הנה העץ' (י ט), מה פשר שינוי זה? האם אלו שני אנשים שונים? **ישוה לדברים נכתב בשו"ת "מים חיים" לגאון רבי חיים רפפורט:** **כידוע שם לעז נכתב בסופו אות א',** ואילו שם קודש מסתיים באות ה', כפי שנפסק בהלכות גיטין. חרבונא היה שר גוי, לכן שמו בא', אבל כאשר הוא אומר למלך 'הנה העץ', אמרו חז"ל שהיה זה אליהו הנביא שהופיע בדמותו, לכן נכתב חרבונא. (כ"ט)

ומי כן נכנס לבית המקדש? העיר שושן בכבודה ובעצמה...

**השער המזרחי בחומת הר הבית נקרא "שער שושן",** כיון שהיה עליו דגם מצויר של שושן הבירה.

(מידות פ"א ג')

**ומדוע נקרא בשם זה,** מה לבית מקדשנו והעיר שושן? מביאה הגמרא שתי דעות: א. שידעו ישראל מהיכן באו - שיתנו הודאה למלכות שהוציאתם משם. ב. שתהיה אימת מלכות פרס עליהם ולא ימרדו. (מנחות צח. - רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי)

**יש לדעת שהדברים אינם כפשוטם.** כי אם הציור מסמל את השעבוד מדוע לא הורידוהו מיד עם תבוסת הפרסים? ועוד יותר, הרי זו לכאורה התגרות בין ורומי? ומדוע קבעו סימן זה של הכרת טובה דווקא בבית המקדש, ולא בחומות ירושלים?

**מה זכתה שושן הבירה** להקרא בכתובים בשם 'הבירה', שנקרא בו בית המקדש, כדברי הגמרא (זמא צב.) 'כל המקדש נקרא בירה'? **יש לומר** לפי ששם קיבלו את התורה מאהבת הנס, כפי שנכתב 'והדת ניתנה בשושן הבירה'. ('שפתי חכמים' מגילה בפתיחה פ"ג ס"ה)



### מתורתו של רבינו

**בימים בהם קוראים** יותר מספר תורה אחד ואין בבית הכנסת מי שבכוחו להחזיק את הספר השני, מוציאים אותו לאחר שיחזירו את הראשון, וכן השלישי כשמחזירין השני, אך לא יעמידנו על הספסל באופן שנסמך על המשענת. (שו"ת "אגרות משה" א"ח ח"א ל"ח)

**אין צריך להעביר ד' פרשיות שנים מקרא ואחד תרגום.** (שם ח"א נ"ו)

**כשקורין פרשת זכור** נוהגים לכפול את זכר עמלק בצירי וסגול, אמנם אין צריך לכפול כל הפסוק. אבל לא יאמר זָכַר ותיכף זָכַר, שאפשר לטעות שבעל הקורא מפרש את כוונת התורה שהציווי הוא למחות את זכר הזכרים של עמלק. כשחוזר וקורא, ראוי יותר להתחיל מ'תמחה', שהוא עיקר המצוה. (שם ח"א כ"ל ב')



**אף על פי שימי הפורים אסורים בהספד,** מכל מקום כשנפטר רבינו והעלוהו לקבורה בארץ. הורה מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך להכניסו לירושלים, להספידו, וללוותו לבית עולמו, כראוי לכבודו של גדול הדור, ללא שינוי עקב פורים. **אמר רבי שלמה זלמן: התואר 'שר התורה' שנמצא בלשון רבותינו,** ניתן למי שבכוחו להכריע בשאלות המתחדשות בכל דור מתוך סוגיות הש"ס עצמן. והפטיר: 'שר התורה בדורנו הוא הגאון רבי משה פיינשטיין!'

(הליכות שלמה" פ"ט)



**שאלות המתחדשות: מעניני דיומא - לו הי... מה דינו של שלג בשבת?** **רבי משה פיינשטיין כתב** כי שלג הינו מוקצה, דהוי נולד ואינו כגשם. ('אגרות משה' א"ח ח"ה י"ב) **ואילו רבי שלמה זלמן אויערבאך פסק** שאינו מוקצה, אף שידוע שהשלג נעשה רק סמוך לירידתו ונמצא שלא היה כלל מאתמול, אין זה חשוב נולד. ומ"מ אסור לעשות בובת שלג או כדורי שלג, אך לזורקם מותר. (שש"כ ט"ז מ"ד, י הערה י"ד)



### טבעות זהב - חושן משפט'

**מעשה בנערה שרצתה לרוחץ בנהר בעיירה ליובאן,** מסרה לחברתה את טבעתה לשמירה עד שתצא מהנהר, חברתה כיבסה באותו הזמן ולא היה לה מקום אחר להניח את הטבעת רק על אצבעה והמשיכה לכבס.

**כאשר סיימה לשחות,** ביקשה את טבעתה בחזרה, והנה איננה. ומסתבר מאד כי במהלך כיבוס הבגדים, הטבעת נשברה ונפלה.

**פסק רבי משה:** אין זו פשיעה, כיון שלבעלת הטבעת לא היה מקום אחר להניחה רק על אצבע חברתה, וידעה שהיא ממשיכה בעבודתה, אם כך התרצתה על שמירה כזו, והוי אבידה ופטורה, רק שעליה להשבע שאינה ברשותה. (שו"ת אג"מ חושן משפט ח"ב כ"א)



**שותפו של עמלק, ובכל זאת אין אנו מצווים למחותו...**

**'כשר בטבחים שותפו של עמלק'** (קידושין פ"ב). **הסברים רבים נכתבו בשותפות זו:** חס על מזמונו ומאכיל ספק טריפות, כאלפיז (רש"י, מוצרי). שוחטי השוורים אכזריים, וזו מידת עמלק (רמב"ן). בגדיהם מזוהמים ונותנים דופי בבני אדם, ואל תטעה בהם גם כשלושונם נקיה (מהרש"א).

**ונסיים בעוד שותפים... ערב שבת זכור,** שנת תרכ"ד, המלבי"ם מגורש מבוקרשט בהוראת השלטונות, בידי משכילי העיר שרדפוהו.